

Medine'ye göç eden Ukbe b. Vehb, Resûl-i Ekrem tarafından Benî Hilâl b. Âmir'e İslâm davetçisi olarak gönderilen Ma'kıl b. Sinân ve Hendek Gazvesi sırasında müslüman olan Nuaym b. Mes'ûd gibi kabile mensupları hariç Gatafânîlâr'ın büyük kısmı uzun süre İslâm'a yaklaşmamış ve müslümanlara düşmanlık etmiştir. Gatafân'ın Muhârib ve Sa'lebe kollarının Züemer'de toplanıp Medine çevresini yağmalamaya hazırlandıklarını öğrenen Hz. Peygamber üzerlerine bir sefer düzenledi. Ashaptan 450 kişinin katıldığı, Gatafân (Züemer) Gazvesi denilen bu sefer sırasında (Rebîülevvel 3 / Eylül 624) kabile reislerinden Dû'sûr b. Hâris, yağmurda ıslanan elbisesini kurutmakla meşgul olan Resûl-i Ekrem'in yanına gizlice yaklaşarak onu öldürmek istemiş, fakat onunla yüz yüze gelince sarsılmış, kılıcı elinden düşmüş, bunun üzerine müslüman olmuştur (İbn Seyyidünnâs, I, 303 vd.). Ertesi yıl Benî Nâdır Gazvesi'nden sonra Necid bölgesindeki Gatafânîlâr'dan Muhârib ve Sa'lebe oğullarının müslümanlarla çarpışmak üzere toplandıklarını haber alan Hz. Peygamber onlara karşı bir gazve tertiple-di (bk. ZÂTÜRRİKÂ' GAZVESİ).

Hendek Gazvesi'nde Gatafânîlâr, Kureys kabilesinin ve yahudilerin müttefiki olarak müslümanlara karşı cephe aldılar. Muharebe sırasında Eşca' kabilesinin ileri gelenlerinden Nuaym b. Mes'ûd müslüman oldu. Rivayete göre Nuaym ve kabilesi muharebe devam ederken çeşitli düşman grupları arasında ihtilâf çıkarmaya çalıştılar. Kuzey istikametindeki ticaret kervanlarının müslümanların tesir sahasına girmesi üzerine, Benî Kureyza Gazvesi'nden sonra Mes'ûd b. Ruheyla başkanlığındaki Eşca'lîlâr'ın Hz. Peygamber'le önce muahede imzaladıkları, sonra da topluca müslüman oldukları anlaşılmaktadır (İbn Sa'd, I, 306). Resûl-i Ekrem, Hendek Gazvesi esnasında Medine'nin hurma gelirlerinin üçte birini vererek Gatafânîlâr'ı müttefiklerinden ayırmak istedi, ancak böyle bir anlaşma gerçekleşmedi (a.e., II, 69).

Hendek Gazvesi'nden yaklaşık dört ay sonra Fezâre kolu reisi Uyeyne b. Hısn Hz. Peygamber'in develerini gasbedip çobanını öldürdü. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem bir sefer düzenleyerek onları Zûkared'e kadar takip etti (bk. GÂBE GAZVESİ). Bir ticaret kervanının başında bulunan Zeyd b. Hârişe Gatafânîlâr'ın arazisinden geçerken âniden hücumu uğradı, arkadaşları şehid edildi ve malları

aldı (6/627). Bu hücumdan güçlükle kurtularak Medine'ye dönen Zeyd Resûl-i Ekrem tarafından Benî Fezâre üzerine gönderildi. Zeyd, başarılı bir askerî harekâtla öteden beri İslâm aleyhtarı tavırları ile bilinen Ümmü Kırfe'yi ve diğer bazı kimseleri esir alarak Medine'ye döndü. Öte yandan 7. yılın başlarında (Mayıs 628) Hz. Peygamber Hayber'e yöneldiği sırada Gatafânîlâr'ın bilhassa Fezâre kolu Hayber yahudilerine destek veriyse de bunlar müslümanların uyguladığı taktik sonucunda yurtlarına dönmek zorunda kaldılar. Resûl-i Ekrem bir ihbarı değerlendirerek Fezâreliler üzerine Beşîr b. Sa'd kumandasında bir birlik yolladı. Beşîr bazı esir ve ganimetlerle geri döndü. 8. yılın Şâban ayında (Aralık 629) Ebû Katâde el-Ensârî'nin kumandasında Gatafân üzerine düzenlenen seiriyye ile de (Hadıra Seriiyyesi) çok sayıda ganimet ve esir alındı. Artık direnme imkânı kalmayan Uyeyne b. Hısn düşmanca davranışlardan vazgeçip müslüman oldu ve Mekke'nin fethine katıldı, Hu-neyn Gazvesi'nden sonra Ci'râne'deki ganimetlerin dağıtımında müellefe-i kulûbdan sayılan Uyeyne'ye 100 deve verildi.

İslâmiyet'e karşı uzun süre cephe alan Gatafânîlâr arasında başlayan İslâmlaşma hareketi 9 (631) yılında tamamlandı. Benî Fezâre ile Mürre, Hârice b. Hısn ve Hâris b. Avf başkanlığında bir heyeti Medine'ye göndererek İslâmiyet'i kabul ettiklerini bildiriler. Bununla beraber müslümanlıkları sathî idi. Nitekim Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra Fezâre kabilesi reisi Uyeyne irtidad ederek peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha b. Huveylid ile birleşti. Hârice b. Hısn kumandasında Hz. Ebû Bekir'in Zülhasa yakınındaki ordugâhına saldıran müşrikler bozguna uğratıldı. Ayrıca Hâlid b. Velîd de Uyeyne'yi Buzâha'da mağlûp etti ve esir alarak Medine'ye gönderdi. Uyeyne'nin öldürülmesine karar verildiyse de İslâmiyet'i gerçekten benimsediğini söyleyerek ölümden kurtuldu. Eşca'lîlâr irtidad olaylarına karışmadılar. Gatafânîlâr, Hulefâ-yi Râşidin devrinde Kâdisiye Savaşı gibi büyük muharebelerde İslâm ordusunda görev aldılar. Emevî-Abbâsî mücadelesinin son safhasını teşkil eden Zap Suyu Savaşı'na katıldılar. Abbâsî ihtilâlinde sonra Gatafân'ın adı daha az duyulur oldu. Fezâre, Eşca' ve Sa'lebe 230'daki (844-45) bedevî ayaklanması içinde yer aldı. Büyük Boğa'nın (Boğa el-Kebîr) bastırıldığı bu isyandan son-

ra kabilenin önemli bir kısmı Arabistan'ı terkettiler ve yerlerini Tay kabilesi aldı. Emevî Halifesi Hişâm b. Abdülmelik'in emriyle 107'de (725) Mısır'a iskân edilen Kuzey Arapları (Adnânîler) arasında Gatafân'ın adı geçmez. Ancak daha sonraki dönemlerde Mısır, Libya ve Endülüste Gatafân'a mensup olduklarını ileri sürenler çıkmıştır. Muallakât şairlerinden Antere ile Nâbiga ez-Zübeynî Gatafân kabilesindendir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbi, *Cemhere* (Nâci), s. 24 vd.; a.mlf., *Kitâbü'l-Esnâm*, s. 42; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 49, 213-219, 230 vd.; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 306; II, 34, 61, 69; Belâzûrî, *Ensâb*, V, 100; Ya'kûbî, *Târîh*, I, 255; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 92, 227; IV, 86; VI, 146; IX, 131; XI, 15; Hemdânî, *Şifâtü Cezîretü'l-'Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva'), Riyad 1397/1977, s. 272, 325, 329, 368; Vezîr el-Mağribî, *el-İnâs*, s. 163; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, Beyrut 1385/1965, II, 174-175, 178, 188-192; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-eşer*, I, 303 vd.; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 348; Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Kahire 1384/1964, II, 225; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Mutlu), I, 338-345; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, I, 281, 288; III, 213, 347; IV, 21, 29, 31, 140, 260, 264, 488, 516; V, 189, 303, 357; VI, 363; VII, 208, 339; VIII, 373; IX, 388, 881; M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm — Ali M. el-Bicâvî, *Eyyâmü'l-'Arab fi'l-İslâm*, Kahire 1394/1974, s. 68-71, 156; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), III, 18-21; IV, 121-132; V, 276-284, 398; X, 324 vd.; W. Montgomery Watt, *Muhammad at Medina*, New York 1981, s. 91-95; Abdülvehhâb M. Ali, *el-Gazvetü'n-nebeviyye*, Bağdad 1981, IX, 531-550; Kehlâl, *Mu'cemü kabâ'ili'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, III, 888-889; Abdülazîz b. Sâlih el-Hilâbî, "Seriyyetü Zeyd b. Hârişe ilâ Benî Fezâre: Dirâse nakdiyye li'r-rivâyâtü't-târîhiyye", *Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb*, XIII/1, Riyad 1986, s. 61-81; *el-Kâ-mûsû'l-İslâmî*, II, 435; T. H. Weir, "Gatafân", *IA*, IV, 722-723; J. W. Fück, "Gatafân", *El*² (İng.), II, 1023-1024.

HÜSEYİN ALGÜL

GÄTJE, Helmut

(1927-1986)

Arap dil bilimi,
dil felsefesi ve İslâm mantığı
alanlarındaki çalışmalarıyla tanınan
Alman şarkiyatçısı.

Bremerhaven'de doğdu. 1947 yılında liseyi bitirdi. 1948'de Tübingen'de Protestan ilâhiyatı okumaya başlamasının ardından Ârâmîce ve İbrânîce ile uğraşması birçok meslektaş gibi onu da şarkiyatçılığa götürdü. Ertesi yıldan itibaren tahsiline Tübingen'de İslâm araştırmaları, semitistik ve felsefe bölümlerinde devam etti. 1955 yılında Jörg Kraemer'in yanında *Die Parva naturalia des Aristoteli*

teles in der Bearbeitung des Averroes adlı doktora tezini tamamladı. Daha sonra bir süre, Deutsche Forschungsgemeinschaft tarafından masrafları karşılanan ve yayımı bugün de süren *Wörterbuch der klassischen arabischen Sprache* üzerinde çalıştı. Kasım 1956'da, o zamanlar Tübingen Üniversitesi bünyesinde bulunan Şark Semineri'ne araştırmacı, arkasından da asistan oldu. Temmuz 1961'de, Emevî dönemi şairlerinden Adî b. Rikâ'dan rivayet edilen şiirler üzerine hazırladığı *Die Fragmente des 'Adî Ibn ar-Riqā'* adlı doçentlik tezini verdi. Tübingen'de bir yıl doçent olarak görev yaptıktan sonra o sıralarda yeni açılan Saar Eyalet Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'ne kurucu profesör tayin edildi (1963) ve 8 Mart 1986'da ölümüne kadar bu bölümün idareciliğini yürüttü.

Helmut Gätje, doktora tezinde ele aldığı Aristo'nun İbn Rüşd üzerindeki tesiri konusunu, Yunan düşüncesinin İslâm düşüncesine tesiri şeklinde genelleştirerek hayatı boyunca işlemiştir. Onun ilk çalışması gibi ölümünden sonra yayımlanan ve en son yazılarından biri olan "Zu neuen Ausgaben von Texten des Averroes" başlıklı makalesi de (*Der Islam*, LXVII [1990], s. 124-139) bu konuya ayrılmıştır. Bu esas konunun yanında, doktora tezini kaleme aldıktan hemen sonra bir süre *Wörterbuch der klassischen arabischen Sprache* ile meşgul olarak bu eserin Anton Spitaler ve Jörg Kraemer ile birlikte ilk iki fasikülünü yayımlamak suretiyle ilgi alanını dil ve sözlük çalışmalarını da içine alacak şekilde genişletti. Buna, daha sonra Tübingen'de asistanlığını yaptığı Rudi Paret'in uzmanlık alanı olan Kur'an araştırmalarını da dahil etti. Gätje'nin ilgi alanlarının çeşitliliğini, üniversite öğrenimi sırasında derslerini takip ettiği ilim adamlarından özellikle üçü, Kur'an-ı Kerim'i Almanca'ya tercüme eden Rudi Paret, dok-

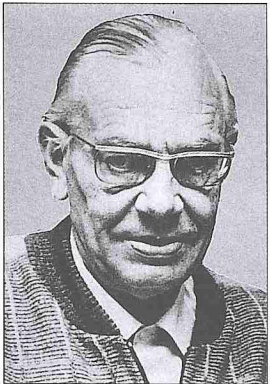
torasını yöneten Jörg Kraemer ve felsefe-mantık hocası Bruno Baron von Freytag etkilemiştir. Gätje'nin ilmî araştırmalarının dışında Arapça, Farsça, Türkçe, Süryânice ve Ârâmice'nin öğretilmesine katkıda bulunduğu, hatta zaman zaman kendisinin de bu konuda görev aldığı görülür.

Gätje, her ne kadar üzerinde çalıştığı metinleri yorumlarken "müellifin ne kastettiğini tesbit ederek bu tesbiti esas almak gerektiği" (*Zeitschrift für Geschichte*, II [1985], s. 143) görüşünü savunsa da şarkiyatçı geleneğinin, bir bütün olarak İslâm tefekkürünü Grek felsefesine ve özellikle de Aristo felsefesine irca etme temayülünü aşamamıştır. Yazılarında görülen, her şeyi Grek felsefesine dayandırma gayreti (Daiber, s. 7), onun sınırlı konularla ilgilenmesi ve bu sebeple -meselâ fıkıh usulü, beyân ve meânî ilimlerinde- ortaya çıkan fikirlerin aynı zamanda filozoflar tarafından bilindiği hususunu gözden uzak tutmasından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır (meselâ bk. *Arabica*, XXI [1974], s. 166-167). Gätje'nin şarkiyatçı geleneğiyle yetinmeyip uğraştığı alanlarla ilgili Batı bilimlerindeki yeni gelişmelere de açık olması onu şarkiyatçıların çoğundan ayıran bir hususiyetidir. Meselâ üniversite öğrenciliği sırasında derslerini takip ettiği von Freytag'ın *Logik. Ihr System und ihr Verhältnis zur Logistik* (Stuttgart 1955) adlı kitabını, özellikle dil-mantık ve dil-varlık ilişkisini ele aldığı hemen her yazısında zikreder. Transformasyonel grameri dikkate alarak yazdığı "Probleme semantischer Identität" (*ZAL*, III [1979], s. 7-27) adlı makalesinde de Arap dil bilimcilerinin modern transformasyoncularına benzer bir biçimde "derin yapı" ile "yüzeysel yapı"yı ve formel-lisanî ile semantik anlam seviyelerini birbirinden ayırdıklarını göstermeye çalışmıştır. Gazzâlî hakkında yazdığı "Logisch-semasiologische Theorien bei al-Gazzali" (*Arabica*, XXI [1974], s. 151-182) başlıklı makalesi, onun son zamanlarda ortaya çıkan kavram bilimi (sémasiologie) veya gösterge bilimiyle de (sémiotique) ilgilenmesinin ve bu alanda yapılan yeni çalışmalardan faydalanarak düşünürün o güne kadar anlaşılamamış bir cephesini tesbit etme gayretinin ürünüdür.

Şarkiyatçı geleneğinin yetersiz olduğu yerlerde Gätje, bu geleneğin temel var sayımlarını sarsmadan modern bilimlerdeki terminolojiyi kullanmaktan da geri durmamıştır (*Oriens*, XXV-XXVI

[1976], s. 152). Özellikle Gunter Jakoby'nin işlediği "dilden hareketle varlık hakkında konuşma" fikrinin tesiri altında kalarak nahvi bu yönden ele almış, fakat Arapça'nın bu konuda Jakoby'nin yaklaşım şeklinin öngördüğü temellere yeterince sahip bulunmadığı iddiasını ileri sürmüştür. Ancak bu iddiayı ileri sürerken Jakoby'nin tezinde Almanca'yı esas aldığını ve Arapça ile Almanca'nın yapı açısından farklı olduklarını gözden uzak tuttuğu anlaşılmaktadır. Gätje'nin, Arap dil biliminden hareketle ulaştığı başlıca sonuç ise Batı'da yazılan Arapça dil bilgisi kitaplarında yeterince hissedilmeyen "tarif" ile "tahsis" in farkını göstermek ve özellikle tahsisin nahiv ve bu esasa dayalı tercüme açısından önemini vurgulamak olmuştur. Gätje nahivle ilgili araştırmalarında günlük dil-i ontolojik-mantıkî açıdan tahlil etmeyi denemiş ve bu konuda daha çok Zemahşerî'nin *el-Mufaşşal*'ı ile Muvaffakuddin İbn Yaîş'in bu kitabı yazdığı şerhten faydalanmıştır. Gätje, bu iki eserde nahiv ele alınırken bazı mantıkî kavramlara müracaat edilmiş olmasını, nahvin de Grek düşüncesinin tesiri altında ortaya çıktığı tezini desteklemek için kullanmıştır.

Gätje, mantık alanındaki araştırmalarını özellikle İbn Sînâ ve İbn Rüşd üzerinde yoğunlaştırmış, bu arada Batı'da nisbeten yeni olan şartlı kıyaslar ve mürekkep önermeler mantığı alanında müslüman mantıkçıların ulaştıkları sonuçları ortaya koyarken bunlardaki orijinaliteyi Stoa mantıkçılarındaki benzeri konuların ele alındığı gerekçesiyle inkâr etmiş, ayrıca araştırmalarında çağdaş Batı düşüncesindeki yeni gelişmeleri dikkate almaya çalışırken müslüman mantıkçıların sadece Aristo mantığında, onda yoksa Stoa mantıkçılarındaki bulunan fikirlerin birer nakledicisi olduklarını gösterme gayretine girmiştir. Nitekim bu gayretle, Aristo mantığında bulunmadığı halde İbn Sînâ tarafından çok geniş bir şekilde ortaya konan şartlı istidlâller, hem onun ifadelerini hem de Stoacılar'dan gelen kırık dökük bilgileri zorlayarak Grek düşüncesine irca etmeye çalışmıştır (*Zeitschrift für Geschichte*, II [1985], s. 159). Yine Fârâbî'nin mürekkep önermeleri ele alan görüşlerini de onun Stoa mantığından istifade edişinin bir delili olarak görür (*Der Islam*, XLVII [1971], s. 13, 23). İbn Sînâ'nın, *eş-Şifâ* ve diğer eserlerindeki istidlâl şekillerini başkalarından almayıp bizzat kendi-

Helmut Gätje

sinin geliştirdiğini söylemesine temas eder (*Zeitschrift für Geschichte*, II [1985], s. 158); arkasından da bu ifadenin, onun öncüsünün ve bu işi yaparken faydalanabileceği hazırlayıcı malzemenin bulunmadığı anlamına gelemeyeceğini ileri sürerek şarkiyatçılarda yaygın şekilde görülen bu tavrı her ne pahasına olursa olsun bırakmak niyetinde olmadığını gösterir. Ona göre müslüman mantıkçılarının Grek mantıkçılarına dayandıklarını gerçeğini tartışmaya dahi gerek yoktur; asıl mesele geçiş yollarının tesbitinden ibarettir. Bu var sayımdan hareketle, hemen her şeyi Grek mantıkçılarından aldığına inandığı İbn Sînâ'nın bu hangi yollardan gerçekleştirmiş olduğu konusunda bir dizi spekülasyon yapar. Meselâ Grek mantıkçılarının kullandığı bir kelime eğer İbn Sînâ'nın işlediği bir kavrama benziyorsa, bu benzerlik İbn Sînâ'nın ilgili fikri ve hatta bu alanı onlardan -bu konuda yazı yazıp yazmadıkları bilinmese dahi- aldığına göstermek için yeterli bir delildir. Bu arada İbn Sînâ'nın Aristo sonrası Grekçe eserleri görme imkânının olmadığını ve hangi kitapların Arapça'ya çevrildiğinin de kesin biçimde bilinmediğini kabul eder; ancak arkasından bunun sadece tesirin keyfiyetiyle ilgili olduğunu ve meseleyi daha da karmaşık bir hale getirdiğini ileri sürerek İbn Sînâ'nın, kaynaklarını daha önceki İslâm tefekküründe bulan Grek mantığından farklı bir mantık sistemi geliştirdiğini reddeder (a.g.e., II [1985], s. 159). Ona göre, müslüman mantıkçılarının Aristo mantığında bulunmayan birçok alanda ortaya koydukları yenilikler Aristo sonrası Grek mantıkçılarından faydalanılarak açıklanmalıdır.

Gätje, İslâm'da dil-düşünce ilişkisi üzerinde çalışan nâdir araştırmacılardan biridir. Çeşitli makalelerinde mantıkla nahiv arasında ortak olan birçok konunun müslüman dil âlimleri tarafından nasıl ele alındığına temas ettikten sonra Batı'da yazılan Arapça gramer kitaplarında, nahiv kitaplarındaki ontolojik-semantik fikirlerin ihmal edilmesinden doğan eksikliklere dikkat çekmiştir. Nahiv konusundaki çalışmalarında Arapça'yı mantığa ırca ederek incelemek onun yazılarındaki en orijinal tarafı oluşturur. Ancak dilin mantığını ortaya çıkarmak için değil dili mantığa ırca etmek için çalışır ve bunu yaparken de dili kullanmanın ontolojik ön şartlarını ve sonuçlarını birinci planda tutarak İslâm dünyasında

unutulan bir düşünce şeklini adını koymadan sürdürür.

Sadece araştırma yapmakla kalmayan Gätje, çeşitli eserlerinde kendisinin de dahil olduğu araştırma geleneğinin ilimdeki önemini vurgulamış ve bu konudaki görüşlerini zaman zaman tekrar gözden geçirmiştir. Yayımlanmış yazılarının bir kısmı Alman üniversitelerindeki şarkiyatçılık üzerinedir. Gätje'nin eserleri, hem konuları hem de metodları açısından tarihî-filolojik şarkiyatçı geleneğinin bazı değişikliklerle birlikte günümüzdeki bir devamı olmaktan öteye geçmemiştir.

Eserleri. 1. *Die Parva naturalia des Aristoteles in der Bearbeitung des Averroes* (Tübingen 1956). 2. *Die Epitome der Parva naturalia des Averroes*. 1. Text (Wiesbaden 1961). 3. *Die Fragmente des 'Adi Ibn ar-Riqā'* (Tübingen 1961). 4. *Studien zur Überlieferung der aristotelischen Psychologie im Islam* (Heidelberg 1971). 5. *Koran und Koranexegese* (Zürich - Stuttgart 1971; İng. tercümesi, *The Qur'ân and its Exegesis*, Los Angeles 1976). 6. *Das Kapitel über das Begehren aus dem mittleren Kommentar des Averroes zur Schrift über die Seele* (Amsterdam - Oxford - New York 1985).

Gätje'nin başlıcaları yukarıda belirtilen kitaplarından başka ilmi dergilerde birçok makalesiyle ansiklopedi maddeleri yayımlanmıştır. Ayrıca müsvedde halinde çeşitli çalışmalar bırakmış olup bunlardan bazıları ölümünden sonra basılmıştır (Daiber, s. 11-16).

BİBLİYOGRAFYA :

Helmut Gätje, "Zum Begriff der Determination und Indetermination im Arabischen", *Arabica*, XVII, Leiden 1970, s. 225-251; a.mlf., "Die Gliederung der sprachlichen Zeichen nach al-Farabi", *Isl.*, XLVII (1971), s. 1-24; a.mlf., "Logisch-semasiologische Theorien bei al-Gazzali", *Arabica*, XXI, Leiden 1974, s. 151-182; a.mlf., "Zur Psychologie der Willenshandlungen in der islamischen Philosophie", *Saeculum*, XXVI, Freiburg 1975, s. 347-363; a.mlf., "Zur Struktur gestörter Konditionalgefüge im Arabischen", *Oriens*, XXV-XXVI (1976), s. 148-186; a.mlf., "Zur Lehre von den Voraussetzungsschlüssen bei Avicenna", *Zeitschrift für Geschichte der arabisch-islamischen Wissenschaften*, sy. 2, Frankfurt 1985, s. 140-204; a.mlf., "Zu neuen Ausgaben von Texten des Averroes", *Isl.*, LXVII (1990), s. 124-139; R. Jakobi, "Helmut Gätje (1927-1986)", a.e., LXIV (1987), s. 1-3; H. Daiber, "Helmut Gätje (1927-1986)", *ZDMG*, CXXXVIII (1988), s. 1-16.

TAHSİN GÖRGÜN

GAUDEFROY-DEMOMBYNES,

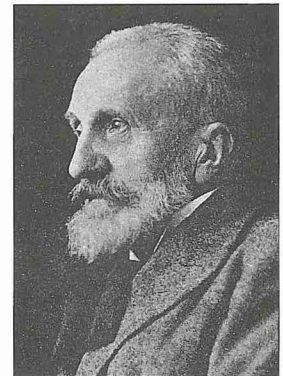
Maurice

(1862-1957)

Fransız şarkiyatçısı.

Amiens'de doğdu. Hukuk tahsili gördükten sonra Cezayir'e giderek orada René Basset'nin talebesi oldu; Arap dili ve edebiyatı hakkında geniş bilgi edindi. Paris'e dönünce Ecole des langues orientales'e intisap etti. 1895'te Cezayir'de Tilimsân Okulu'nda müdür olarak görev aldı. 1898 yılında Paris'e döndü ve Ecole des langues orientales'de kütüphane müdürü, 1911'de de aynı okulda Arapça hocası oldu. 1923'te altmış bir yaşında iken doktorasını tamamladı ve Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi tayin edildi. 1927'de Sorbonne'a bağlı Ecole des hautes études'deki İslâm Araştırmaları Merkezi müdürlüğüne getirildi. 1935 yılında Académie des inscriptions et belles lettres'e üye seçildi. Cezayir'de kaldığı süre içinde Mağrib ve Endülüs tarihiyle ilgilendi ve bu bölgelerdeki Arap lehçeleri üzerinde çalıştı. 12 Ağustos 1957'de Paris'te öldü.

Eserleri. 1. *Les cérémonies du mariage chez les indigènes en Algérie* (Paris 1901). Bu eserinde, Cezayir'deki düğün âdet ve merasimleri hakkında diğer İslâm ülkeleriyle karşılaştırmalar yaparak bilgi verir. 2. *Les institutions musulmanes* (Paris 1921, 1931, 1946). 3. *La Syrie à l'époque des Mamelouks d'après les auteurs arabes* (Paris 1923). Memlükler döneminde Suriye'deki devlet teşkilâtı hakkında bilgi vermektedir. 4. *Le pèlerinage à la Mekke* (Paris 1923). 5. *Le monde musulman jusqu'aux croisades* (Paris 1931). Başlangıçtan Haçlı seferlerine kadar gelen bir İslâm tarihidir. 6. *La grammaire de l'arabe classique* (Paris 1937, R. Blachère ile birlikte). 7. *Mahomet* (Paris 1939, 1957). "L'évolu-

Maurice
Gaudetroy-
Demombynes